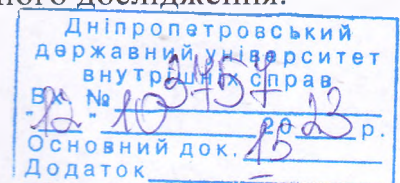

*До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Дрозд Валентини Георгіївни на дисертацію Жиліна Артема Едуардовича
«Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування
шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі
спеціальності 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дослідження. Автор наголошує на тому, що сучасна диджиталізація світового суспільства спричинила виникнення в країнах ЄС і в Україні зокрема низки як позитивних, так і негативних факторів. Серед позитивних необхідно виокремити швидкість передачі грошових коштів за допомогою банківських електронних платежів; миттєвий обмін даними через обрані месенджери (Viber, Telegram, Twitter, WhatsApp) і соціальні мережі (Facebook, Instagram); відеозв'язок з будь-якими особами завдяки відповідним технічним засобам та програмам (Skype). У той же час, є і негативні чинники, зокрема збільшення кількості кримінальних правопорушень проти власності та інтелектуальних прав громадян, зростання фактів порушення сфери приватного життя особи, підвищення випадків втручання хакерів у всі галузі суспільного життя. Серед вказаних діянь більшість займають шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Так, відповідно до статистичних показників в Україні за останній час майже на 55 % збільшилася кількість зареєстрованих фактів вказаних видів шахрайств, проте кількість притягнутих до відповідальності шахраїв дедалі залишається на низькому рівні, чим і визначається актуальність дисертаційного дослідження.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові розробки вчених, які досліджували питання методики розслідування кримінальних правопорушень, зокрема: В. П. Бахіна, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімова, В. А. Журавля, О. Ф. Кобзаря, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, Є. Д. Лук'янчикова, С. І. Мінченка, В. Л. Ортинського, І. В. Пирога, О. В. Пчеліної, М. В. Салтевського, Р. Л. Степанюка, К. О. Чаплинського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Окремі питання розслідування шахрайств з'являлися у наукових працях низки вчених, серед яких необхідно виділити дисертації А. І. Анапольської, С. В. Головкина, О. В. Добрової, І. О. Коваленка, О. В. Курмана, В. Р. Мойсика, О. Л. Мусієнко, Н. В. Павлової, В. І. Пазиніч, А. В. Реуцького, О. А. Самойленко, С. В. Самойлова, Т. Л. Тропіної, С. С. Чернявського, С. В. Чучко та ін.

Автор акцентує увагу на тому, що у вказаних працях вчені торкалися лише деяких проблемних аспектів розслідування шахрайств. Не дослідженими залишаються питання профілактичної діяльності уповноважених осіб щодо запобігання шахрайствам, особливості взаємодії правоохоронних органів у кримінальному провадженні та ін. В умовах сьогодення виникає необхідність згрупувати виокремлені дослідниками процесуальні дії у конкретні тактичні операції, що забезпечить максимальну ефективність розслідування шахрайства. На сьогодні слідча практика потребує негайної розробки сучасної дієвої системи протидії шахрайствам у сфері використання банківських електронних платежів з метою розробки методів і засобів їх виявлення, попередження та розслідування. Тому А. Е. Жилін робить правильний висновок, що зазначені фактори у своїй сукупності сформували актуальність даної проблематики, її наукову, теоретичну і практичну значущість, а також призвели до вибору теми дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час

розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Предметом дослідження є теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів (стор. 28 дис.).

Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII, положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454), Порядку взаємодії Генеральної прокуратури та МВС України щодо обміну інформацією з ЄРДР та інформаційних систем органів внутрішніх справ (спільний наказ ГПУ та МВС України від 17.11.2012 № 115/1046), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу ГПУ та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020-2024 рр.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія та методика дослідження вибрані вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, автор володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії і практики юридичної науки.

В процесі дослідження дисертант, для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, використав у роботі загальнонаукові та спеціальні методи, які є засобами наукового пошуку. Їх

застосування було обумовлено системним підходом, що дозволяє реалізувати докладний розгляд методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Результати дисертаційного дослідження А. Е. Жиліна є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Зокрема, **емпіричний матеріал** відповідає вимогам репрезентативності. Емпіричну основу дослідження становлять згруповані відомості Єдиного звіту про вчинені кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора України за період 2017-2023 рр., а також результати опрацювання слідчої і судової практики протягом 2014-2023 рр. Зокрема, було досліджено матеріали 125 кримінальних справ та 137 кримінальних проваджень за темою дисертації (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Київська, Львівська, Луцька, Миколаївська, Одеська, Сумська, Ужгородська, Харківська, Черкаська та Чернівецька області, м. Київ) за 2012-2023 рр.; відомості офіційної статистичної звітності МВС України за 2014-2023 рр.; зведені дані опитування 356 працівників оперативних підрозділів, 327 слідчих, 71 працівника експертних установ МВС України, 115 працівників органів прокуратури України та 96 обізнаних осіб. Під час дослідження використано власний досвід роботи в підрозділах Національної поліції України.

Мета дисертаційного дослідження полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розробки концептуальних основ методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Для виконання окресленої мети поставлено та, як показало ґрунтовне вивчення дисертаційного дослідження, вирішено ряд завдань (стор. 27 дис.).

В цілому, **достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків**, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу,

потужним масивом емпіричної та джерельної бази.

Структура дисертації є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до вирішення проблем розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими. При їх обґрунтуванні А. Е. Жилін використав емпіричні матеріали, а також правові та наукові джерела.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Крім того, дисертант, вміло поєднавши наукову і практичну діяльність, ґрунтовно проаналізував теоретичний, практичний і законодавчий матеріал та сформулював на цій основі виважені й слушні висновки, які є вагомим внеском у теорію української криміналістичної та кримінально-процесуальної науки.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основ методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, в якому сформульовано низку наукових положень і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення.

У результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано та обґрунтовано низку висновків й рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності відповідних органів, що характеризуються науковою новизною й мають важливе теоретичне та практичне значення.

Вивчення змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність елементів наукової новизни. Найбільш важливими теоретичними положеннями, на нашу думку, є наступні.

Так, сформовано авторську структуру окремої методики, зокрема, до стандартної структури методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, яка складається з криміналістичної характеристики, особливостей початкового та подальшого етапів розслідування, а також використання спеціальних знань, додано окремі складові елементи, зокрема: а) профілактична діяльність уповноважених осіб; б) взаємодія підрозділів правоохоронних органів; в) реалізація заходів відповідних тактичних операцій.

Також запропоновано перелік профілактичних заходів, які необхідно здійснювати уповноваженим особам правоохоронних органів при розслідуванні шахрайства, зокрема: 1) повідомлення громадянам через ЗМІ про юридичну відповідальність за шахрайську діяльність у сфері використання банківських електронних платежів; 2) використання протоколів безпеки, таких як криптографічні функції та системи аутентифікації користувачів; 3) виявлення осіб, схильних до антисуспільної поведінки у сфері комп'ютерної діяльності (хакери, фішери) та подальша їх постановка на облік у підрозділах кіберполіції; 4) використання протоколів перевірки ідентичності для перевірки точності введених відомостей та запобігання підміні особи; 5) інформування населення через ЗМІ, месенджери та соціальні мережі про випадки вчинення шахрайських дій у сфері використання банківських електронних платежів (фішинг, кардинг, сніфферінг); 6) використання технологій фіксації транзакцій, таких як блокчейн, які дозволяють записувати всі відомості; 7) попередження повторних (рецидивних) проявів шахрайства шляхом максимально повного викриття усіх осіб, задіяних у вчиненні конкретних протиправних дій з подальшим внесенням їх у відповідний облік та ін..

Автором розглянуто систему даних щодо обстановки вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, з огляду

на виокремлення кореляційних зв'язків між окремими її елементами, зокрема, місцем учинення шахрайства та умовами, які цьому сприяли.

Визначено криміналістичні версії, що висуваються на початковому етапі розслідування, зокрема, вчинено шахрайські дії, які спрямовані на заволодіння: 1) фінансовими ресурсами юридичних або приватних осіб; 2) фінансовими ресурсами банківських установ; 3) інформацією про банківські картки або інших банківських відомостей; 4) даними про банківські реєстраційні номери та іншими ідентифікаційними відомостями клієнтів відповідного банку; 5) відомостями про банківські реквізити та інші банківські дані клієнтів відповідного банку тощо.

Справляє позитивне враження й система тактичних операцій, необхідних для збирання початкових відомостей про обставини події та виявлення ознак шахрайства, зокрема, таких як «Збір відомостей стосовно події шахрайства та джерел криміналістично вагомої інформації», «Встановлення потерпілих від шахрайського посягання», «Встановлення способів учинення шахрайських дій», «Встановлення особи шахрая», «Електронно-обчислювальна техніка», «Документ», «Визначення розміру матеріальних збитків».

Важливе значення мають і практичні рекомендації щодо профілактичної діяльності правоохоронних органів у кримінальних провадженнях визначеної категорії, що полягають у внесенні змін і доповнень до КПК України шляхом визначення їх обов'язку виявляти причини та умови, що сприяли учиненню шахрайства.

Дисертант напрацював самостійні наукові узагальнення та висновки, які виносить на захист. Разом із збагаченням теорії криміналістики та кримінального процесу вони мають суттєве теоретичне та практичне значення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені у дисертації положення та рекомендації можуть бути використані та використовуються у: законотворчій діяльності – для удосконалення чинного законодавства у сфері запобігання шахрайству в сфері використання банківських електронних платежів, зокрема, в результаті проведеного

дослідження сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України; науковій діяльності – для подальшого удосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності, на базі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 10.05.2023 р., Національної академії внутрішніх справ від 23.05.2023 р., Харківського національного університету внутрішніх справ від 29.05.2023 р.); освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовці підручників, монографій, проведення практичних занять з кримінального процесу та криміналістики (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 24.04.2023 р., ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 12.05.2023 р.); правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності органів прокуратури, органів досудового розслідування, оперативних та експертних підрозділів Національної поліції (акти впровадження Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України від 14.05.2023 р.), а також при проведенні практичних занять на курсах підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів України.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження А. Е. Жиліна на тему «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та

пропозиції, які сформульовані у роботі.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації опубліковано у десяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях і семінарах.

У першому розділі «**Наукові засади побудови криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів**» зазначається, що з розвитком суспільних відносин шахрайські дії завжди видозмінюються й модернізуються, шахраї дедалі обирають нетипові способи учинення й приховання злочинних дій. Зважаючи на це, проблеми запобігання шахрайствам поставали перед вченими протягом не одного десятиріччя. Проблема протидії шахрайствам у фінансовій сфері присвячено низку наукових праць. Так, О. В. Курман у дисертації «Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами» розкрив окремі аспекти криміналістичної характеристики та особливості розслідування шахрайських дій (2002 р.), а В. Р. Мойсик у дисертації «Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами» розв'язав питання кваліфікації та відповідальності за вчинення шахрайства (2002 р.). Значна увага також приділялася і питанням виявлення та розслідування шахрайства. Так, С. В. Головкін і С. С. Чернявський досліджували криміналістичну характеристику шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування, а також теоретико-практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства..

На підставі узагальнення правоохоронної практики виокремлено наступні складові у методиці розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів: 1) криміналістична характеристика; 2) особливості початкового етапу розслідування; 3) особливості подальшого

етапу розслідування; 4) використання спеціальних знань; 5) профілактична діяльність уповноважених осіб щодо усунення причин та умов учинення шахрайства; 6) взаємодія окремих підрозділів правоохоронних органів; 7) реалізація заходів відповідних тактичних операцій при розслідуванні шахрайства.

Доведено, що у більшості випадків (98 %) мають місце повноструктурний склад способу шахрайських дій, адже спосіб кримінального правопорушення є сукупністю дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування протиправних дій. Значну увагу приділено способу вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Аргументовано, що спосіб шахрайства є головним та єднальним елементом криміналістичної характеристики.

Систематизовано підготовчі дії до вчинення шахрайства: підбір і підготовка певної електронно-обчислювальної техніки (ноутбук, комп'ютер, планшет) – 88 %; розробка програмного забезпечення, необхідного для вчинення окремих видів шахрайства (фішинг, кардінг) – 81 %; вибір об'єкта злочинного посягання – 100 %; визначення кола осіб, стосовно яких будуть здійснені шахрайські дії – 92 % (стор. 60 дис.).

З'ясовано, що найбільш розповсюдженими способами шахрайства є фішинг і кардінг. Особливу увагу приділено основним способам приховування шахрайських дій: ліквідація устаткування, що засовувалось для вчинення шахрайства – 85 %; застосування трансформації ідентифікатора місця знаходження устаткування, за допомогою якого вчинюються шахрайські дії – 89 %; надання неправдивих показань при проведенні окремих СРД, НСРД та інших процесуальних заходів – 61 %; відмова від дачі показань – 35 %. Системно досліджено об'єктивні умови, у яких вчинюються шахрайські дії, а також окреслено сліди їх скоєння.

У другому розділі «Планування та організація розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» з'ясовано, що початкові (вихідні) відомості, які були приводом для внесення

даних в ЄРДР за фактом учинення шахрайства, було отримано уповноваженими особами з таких джерел: а) заяви, листи та повідомлення, що надійшли від громадян, які є потерпілими від шахрайських дій – 65 %; б) звернення працівників фінансових установ, підприємств та організацій – 21 %; в) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів – 9 %; г) заяви, листи та повідомлення від громадян, які отримали інформацію про вчинені шахрайські дії або стали їх свідками – 3 %; д) матеріали проваджень, виділені з інших кримінальних проваджень – 2 %. Надано пропозиції щодо оцінки вказаної первинної інформації.

Сформульовано поняття взаємодії правоохоронних органів як обумовленої нормативно-правовими актами та узгодженої за метою, місцем і часом діяльності відповідних органів, яка полягає в максимально раціональному поєднанні засобів і методів даних підрозділів з метою профілактики, припинення та розслідування кримінальних правопорушень. Окреслено першочергові завдання, які стоять перед правоохоронними органами на початковому етапі розслідування шахрайства.

Наведено основні процесуальні та організаційні форми взаємодії уповноваженої особи з працівниками оперативних підрозділів Національної поліції. До процесуальних форм віднесено такі: реалізація доручень уповноваженої особи про проведення СРД і НСРД – 88 %; надання уповноваженій особі інформації, що зібрана у ході ОРД, для вирішення питання щодо внесення даних до ЄРДР – 81 %; виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, що мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав для внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами – 32 % та ін.

Запропоновано авторське визначення профілактики кримінальних правопорушень як системи конкретних дій (заходів), які здійснюють уповноважені особи правоохоронних органів (дізнавач, слідчий, прокурор та інші), що мають на меті усунення причин та умов вчинення протиправних

діянь конкретної категорії.

Значну увагу приділено питанням профілактики такого виду шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів як фішинг. Основним органом, який повинен здійснювати й безпосередньо проводити профілактичну роботу, є Департамент кіберполіції Національної поліції.

У третьому розділі «Комплекси тактичних операцій при розслідуванні шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» запропоновано підхід до розгляду методики розслідування шахрайства через призму здійснення комплексу тактичних операцій. Виходячи через обізнаність шахраїв, їхні навички у сфері комп'ютерних технологій, швидкість приховування шахрайських дій запропоновано організаційно-підготовчі заходи до проведення тактичних операцій, а також визначено комплекс дій, що входять до їх змісту. Наголошено на невідкладному проведенні певних НСРД та інших процесуальних заходів одразу після внесення відомостей в ЄРДР.

Сформульовано авторське визначення тактичної операції як сукупності СРД, НСРД та інших процесуальних заходів, що вирішують конкретне тактичне завдання, яке має безпосереднє значення для ефективного здійснення кримінального провадження. Доведено, що результати СРД і НСРД у кримінальному провадженні мають значний доказовий потенціал порівняно з можливостями інших процесуальних дій і розшукових заходів та дозволяють слідчому зафіксувати обставини шахрайських дій та відомості про особу шахрая.

Охарактеризовано особливості реалізації СРД, НСРД, комплексу ОРЗ, організаційно-технічних заходів та інших дій, спрямованих на виявлення й вилучення як безпосередньо технічних засобів, так і відомостей та програмного забезпечення за допомогою яких здійснювалися різноманітні шахрайські дії. Вилучення наведених засобів шахрайства дозволить слідчому встановити причетність конкретних осіб до шахрайських дій, а також довести їхню провину та з'ясувати характер злочинної діяльності. Наголошено на

обов'язковості проведення НСРД, що дозволить отримати необхідні докази та іншу орієнтуючу інформацію для проведення подальших процесуальних дій та заходів.

В цілому дисертаційне дослідження А. Е. Жиліна відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків. Автором використано достатньо широкий спектр літературних джерел. Висновки й пропозиції науково обґрунтовані і підтверджені належними інформаційними даними.

Все це дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову працю, відзначити її новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень.

Разом із тим, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження А. Е. Жиліна, слід відзначити в ній й деякі спірні, дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для обговорення під час захисту:

1. У підрозділі 1.3 «Особливості основних елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» дисертант зазначає, що було комплексно досліджено специфіку побудови кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики шахрайства, що дозволяє слідчим ефективно реалізовувати кримінальні провадження (стор. 59 дис.). Однак, в цьому розрізі, на наше переконання, необхідно було виокремити більшу кількість кореляційних зв'язків, що б покращило загальний вигляд першого розділу.

2. Автор у підрозділі 2.1 «Криміналістичний аналіз первісної інформації та визначення основних напрямів розслідування» виокремив криміналістичні версії, що висуваються на початковому етапі розслідування. З огляду на проведені дослідження, А. Е. Жилін навів їх перелік (стор. 89-90). Вважаємо за потрібне вказати дисертанту на потребу більш докладного формулювання алгоритмів дій уповноважених осіб, що може стати подальшим напрямом дослідження.

3. У підрозділі 3.2 «Особливості проведення тактичної операції «Електронно-обчислювальна техніка» охарактеризовано особливості реалізації

СРД, НСРД, комплексу ОРЗ, організаційно-технічних заходів та інших дій, спрямованих на виявлення й вилучення як безпосередньо технічних засобів, так і відомостей та програмного забезпечення за допомогою яких здійснювалися різноманітні шахрайські дії. Погоджуючись зі вказаною позицією автора, вважаємо за потрібне наголосити на тому, що визначена тактична операція лише одна з ряду тих, які необхідно реалізовувати під час розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Тому вважаємо, що дисертант в подальших дослідженнях може опрацювати особливості проведення інших тактичних операцій.

4. На нашу думку, дисертаційне дослідження значно б виграло у плані практичної складової, якщо більш докладно було досліджено міжнародний досвід розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Але висловлені зауваження не впливають на загалом позитивну оцінку роботи та істотно не зменшують її теоретичного та практичного рівня. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-прикладні висновки дисертації забезпечують розвиток теорії криміналістики, кримінального процесу і вдосконалюють практику кримінальних проваджень досліджуваної категорії, а також виступають підґрунтям для проведення подальших наукових досліджень з цієї тематики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Дисертація Жиліна Артема Едуардовича «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для криміналістики, кримінального процесу та практичної діяльності відповідних органів, а саме вирішують проблеми кримінально-процесуальної регламентації і особливостей розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Дисертація є самостійною роботою, пройшла належну апробацію, її зміст цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим МОН України вимогам.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження «**Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів**» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним, таким, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною. Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013, № 567, а його автор, **Жилін Артем Едуардович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

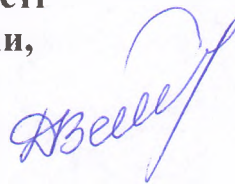
головний спеціаліст консультативно-контрольного відділу

Департаменту забезпечення діяльності

Голови Національної поліції України,

доктор юридичних наук, професор

Заслужений юрист України

Валентина ДРОЗД

*Лілія Дрозд В.Г.
засвідчує*

